

MARTA NOIŃSKA
Uniwersytet Gdański

CO ROKU TO SAMO... Z HISTORII ORĘDZIA NOWOROCZNEGO W POLSCE, NIEMCZECH I ROSJI

Same thing every year... From the history of the New Year's address in Poland, Russia and Germany

SŁOWA KLUCZOWE: gatunek, orędzie noworoczne, historia gatunku, rytuał językowy, język polski, język niemiecki, język rosyjski

KEYWORDS: genre, New Year's address, history, ritual, the Polish language, the Russian language

ABSTRACT: New Year's address is one of the most conventionalized genres of political communication. The aim of the article is to describe the history of televised New Year messages of the country's leader in Poland, Russia and Germany, with particular emphasis on the iterative motifs and signs present in their verbal and non-verbal layer. The leaders often use the same expressions, cite the same historical events, refer to the same authorities and discuss similar socio-political issues. Moreover, montage and scenery are also subject to only slight modifications. The author also draws attention to the fact that as a ritual and conventionalized genre New Year's address often becomes the subject of parody.

1. Wstęp

Nowy Rok to w europejskim kręgu kulturowym dzień szczególny, o wielowiekowej tradycji, który często bywa okazją do refleksji nad wydarzeniami ostatnich dwunastu miesięcy zarówno w życiu prywatnym, jak i społecznym. Współcześnie w prasie, radiu, telewizji i Internecie dokonuje się podsumowania sukcesów i porażek roku minionego na najróżniejszych płaszczyznach. Nowy Rok to również czas planowania przyszłości, rodzący nadzieję na lepsze jutro. Ten szczególny moment wykorzystywany jest od wielu lat przez polskich, rosyjskich i niemieckich przywódców. 31 grudnia o stałej porze prezydenci Rosji i Polski oraz kanclerz Niemiec zwracają się do obywateli swych państw w orędziu noworocznym, które we wszystkich wymienionych krajach stało się nieodłącznym elementem telewizyjnej ramówki sylwestrowej. Jak zauważa W. Czachur,

orędzia wygłaszane są w doniosłej chwili, na przełomie lat: podsumowane zostają wydarzenia minione, z radością wita się te nadchodzące, a fakt przejścia ze starego

w nowe jest okazją do refleksji nad kwestiami najjaśniejszymi. Chwila ta jest świadomie wykorzystywana przez polityków, dlatego na pozytywnych emocjach, wynikających z kontekstu sytuacyjnego, zasadza się inscenizowana w orędziach noworocznych bliskość między politykami a obywatelami (Czachur 2016, 73).

Celem niniejszego artykułu jest opis historii orędzia noworocznego przywódcy państwa jako rytualnego gatunku wypowiedzi politycznej z uwzględnieniem motywów powracających w warstwie werbalnej i niewerbalnej oraz pokazanie na wybranych przykładach wykorzystania orędzia będącego stałym i rozpoznawalnym elementem krajobrazu politycznego w kulturze popularnej (parodie, seriale, kolaże, piosenki).

2. Orędzie noworoczne jako gatunek wypowiedzi politycznej

Orędzie noworoczne ma charakter cykliczny – przemówienia transmitowane są zawsze 31 grudnia o stałej porze w związku z konkretnym, znaczącym społecznie wydarzeniem, czyli nastąpieniem nowego roku kalendarzowego. W Polsce i Rosji przemawiają prezydenci, w Niemczech zaś – kanclerz.

Przemówienie wygłaszane w przeddzień Nowego Roku pozwala przywódcom zwrócić się bezpośrednio do obywateli w najlepszym czasie antenowym. Co więcej, tekst orędzia publikowany jest 1 stycznia w prasie i Internecie, a na oficjalnych stronach prezydentów Rosji i Polski oraz kanclerza RFN udostępnione zostaje nagranie telewizyjne. Zabiegi te mają na celu dotarcie do jak najszerszego grona odbiorców. Co ważne, adresatami przemówienia noworocznego są nie tylko sojusznicy danej frakcji politycznej, lecz także wszyscy obywatele (por. Patocka-Sigłowy 2011, 93–101).

Rozpoznawalnym elementem orędzi są charakterystyczne zwroty do adresata. Polscy prezydenci często używają sformułowania *Drodzy rodacy*, co sugeruje, że odbiorcy przynależą do tej samej nacji. W Rosji będącej państwem wielonarodowym przywódcy z reguły witają współobywateli *Уважаемые граждане России! Дорогие друзья!* i używają określenia *россияне*, odnoszącego się do wszystkich obywateli, a nie wyrazu *русские*, oznaczającego tylko przedstawicieli narodowości rosyjskiej. W Niemczech z kolei zwrotem do adresata nieodłącznie kojarzącym się z przemówieniami noworocznymi Angeli Merkel jest *Liebe Mitbürgerinnen und Mitbürger*, który przypomina nieco zwrot występujący w orędziach PRL-owskich *Obywatelki i obywatele*, uwzględniającym nie tylko obie płci, lecz także wszystkich posiadaczy paszportu danego państwa.

W przemówieniach noworocznych dominuje funkcja integracyjna – skonstruowane są w sposób mający wywołać określony efekt perlokucyjny – przekonać o jednakowych celach i interesach jak najszerszą rzeszę odbiorców poprzez odwołanie się do wspólnych wartości i dominującej aktualnie ideologii (Сладкевич 2016a, 171). Nie dziwi więc fakt, że w warstwie aksjologicznej przemówień polskich,

rosyjskich i niemieckich przywódców corocznie na pierwszym planie znajdują się wartości uniwersalne dla europejskiego kręgu kulturowego, takie jak: ojczyzna, rodzina, przyjaźń, wzajemna pomoc, praca, bezpieczeństwo, współdziałanie dla dobra państwa oraz sport (por. Noińska 2017). Politycy corocznie odwołują się właśnie do nich w celu wzbudzenia poczucia jedności i wspólnoty obywateli.

Orędzia noworoczne cechuje stała, określona struktura. W Polsce, Rosji i Niemczech obowiązkowymi elementami przemówienia są: przywitanie obywateli, podsumowanie starego roku, plany na kolejny rok oraz życzenia noworoczne na zakończenie (Ослопова 2009, 19–22; Кондратенко 2007; Neumann 2006, 54). Również inscenizacja przestrzeni jest skonwencjonalizowana, co powoduje, że zdjęcia i fragmenty nagrań orędzia noworocznego są łatwo rozpoznawalne. Należy zauważyć, że wystąpienia polityków nagrywa się z wyprzedzeniem w uprzednio przygotowanej scenerii, co odróżnia je od innych przemówień okolicznościowych i sprawia, iż aranżacja przestrzeni odgrywa tu szczególną rolę. Inne „przemówienia okolicznościowe, jak np. z okazji świąt narodowych, wygłaszane są na żywo, co zmniejsza możliwość inscenizacji i działającej na emocje aranżacji otoczenia” (Czachur 2016, 74).

Polscy i niemieccy przywódcy zawsze wygłaszają przemówienia z gabinetu, rosyjscy zaś (począwszy od orędzia Władimira Putina na zakończenie 2000 roku) – stojąc na mrozie na tle nocnego nieba i zabytków Moskwy. Orędzie noworoczne polskich prezydentów najczęściej poprzedza migawka z miejsca wystąpienia (Belweder, pałac prezydencki lub rezydencja w Wiśle), a wystąpienie trwa od trzech do pięciu minut. Niekiedy przemówienie głowy państwa poprzedza muzyka Chopina, a na zakończenie rozbrzmiewa hymn (np. w orędziu Lecha Kaczyńskiego z 2009 roku), jednak obserwujemy tu dużą wariantywność. W orędziu Bronisława Komorowskiego z 2012 roku muzyka towarzyszyła całemu przemówieniu, aczkolwiek był to jedyny taki przypadek. Przemówienie szefa rządu Niemiec sensu stricto jest najdłuższe, ponieważ trwa około ośmiu–dziesięciu minut i poprzedza je jedynie krótka migawka z rezydencją kanclerza. W warstwie niewerbalnej jest ono najbardziej skonwencjonalizowane. Patrząc na zdjęcia szefa rządu z różnych lat, dostrzegamy jedynie niewielkie różnice w aranżacji otoczenia. Aktualnie obowiązkowym elementem wystroju gabinetów prezydenta RP i kanclerza RFN są flagi państwowe, flagi Unii Europejskiej oraz ozdoby świąteczne. W orędziach rosyjskich przed właściwym przemówieniem trwającym około czterech minut stałą część stanowią fanfary, zaś na zakończenie rozbrzmiewa hymn śpiewany przez chór z towarzyszeniem orkiestry, a na ekranie pokazywane są moskiewskie zabytki symbolizujące potęgę Rosji (mury i sobory Kremla, cerkiew Wasyla Błogosławionego czy świątynia Chrystusa Zbawiciela).

3. Pierwsze życzenia świąteczne i noworoczne transmitowane przez radio i telewizję

Gatunek orędzia noworocznego przywódcy państwa ma charakter dyfuzyjny, powstał bowiem na gruncie tradycji składania życzeń świątecznych (bożonarodzeniowych i noworocznych) oraz wygłaszania przemówień okolicznościowych przez najważniejsze osoby w państwie (por. Сладкевич 2016a, 169). Należy zaznaczyć, że obchody Bożego Narodzenia i Nowego Roku są w europejskim kręgu kulturowym mocno ze sobą powiązane, co znalazło swoje odzwierciedlenie w kształtowaniu się orędzia noworocznego jako gatunku wypowiedzi politycznej.

Pierwsze radiowe i telewizyjne orędzia podsumowujące rok miniony, wygłaszane przez przywódców Niemiec i Wielkiej Brytanii, transmitowane były w Boże Narodzenie. 25 grudnia 1923 roku o 20:00 kanclerz Rzeszy Niemieckiej (Republiki Weimarskiej) Wilhelm Marx zwrócił się do obywateli na antenie radia z pozdrowieniami świątecznymi i podsumowaniem roku. W 1932 roku król Jerzy V nagrał pierwsze przesłanie świąteczne, które stało się obowiązkowym elementem tradycji bożonarodzeniowej w Wielkiej Brytanii. 25 grudnia 1952 roku prezydent RFN Theodor Heuss po raz pierwszy zwrócił się do współobywateli za pośrednictwem ARD, zaś w 1957 roku przesłanie bożonarodzeniowe królowej Elżbiety zostało po raz pierwszy wyemitowane przez telewizję BBC. Co ciekawe, królowa w swym pierwszym telewizyjnym posłaniu bożonarodzeniowym przemawiała ze swojego gabinetu, siedząc przy świątecznie ozdobionym biurku. Taka aranżacja przestrzeni bardzo przypomina późniejsze kadry przemówień Helmuta Kohla i Lecha Kaczyńskiego.

Warto zwrócić uwagę, że w artykułach (głównie popularnonaukowych i prasowych) opisujących historię gatunku wspomniane przemówienia brytyjskich monarchów i niemieckich przywódców wymieniane są jako pierwsze orędzia noworoczne (np. Kołmann 2007; Schmiese 2008; Сладкевич 2016b; Wikipedia). To właśnie z tymi życzeniami świątecznymi transmitowanymi przez radio i telewizję związane są początki gatunku, jednak należy zaznaczyć, że nie były to orędzia noworoczne sensu stricto.

4. Historia orędzia noworocznego w Polsce

Nowy Rok w Polsce niepodległej od samego początku był dniem szczególnym w życiu politycznym odrodzonego państwa (Sibora 2016). W okresie międzywojennym najpierw naczelnik państwa, Józef Piłsudski, a potem prezydenci, Stanisław Wojciechowski i Ignacy Mościcki, spotykali się z przedstawicielami różnych grup społecznych i przyjmowali ich na półgodzinne audyencje. Oprócz wymiany trady-

cyjnych życzeń była to okazja do pokazania wzajemnego szacunku i otwarcia na dialog. Oczywiście nie mogło zabraknąć balu noworocznego. Obchody Nowego Roku w Polsce międzywojennej komentowane były w prasie wraz z bogatym materiałem fotograficznym (Sibora 2016).

W Polsce powojennej wystąpienia noworoczne przywódców były transmitowane przez radio i drukowane. Od 1945 roku orędzie wygłaszał prezydent Bolesław Bierut. W PRL-u przemawiał przewodniczący Rady Państwa lub I sekretarz KC PZPR. „Alternatywne” orędzia przygotowywali, drukowali i transmitowali w radiach wolnościowych działacze polityczni na emigracji.

W przemówieniach PRL-owskich dygnitarzy dostrzec można dużą powtarzalność. Podkreślany jest rozwój gospodarczy kraju, wypełnienie planów kilkuletnich, a także różnice między Polską Ludową i krajami kapitalistycznymi. Dychotomia MY–ONI, czyli kraje socjalistyczne versus kapitalistyczne jest bardzo wyraźna. Jako przykład posłużyć może cytat z orędzia prezydenta Bolesława Bieruta z 1951 roku: *Dziś już dla każdego wahającego się lub oglupianego wrogą propagandą staje się jasnym: w krajach kapitalistycznych wzmagają się drożyzna i bezrobocie, lęk i niepewność jutra, histeria wojenna, kłótnie i intrygi wzajemne. U nas – w obozie pokoju – wzmagają się braterska solidarność, jest praca dla wszystkich, oświata dla wszystkich, spokój, pewność jutra, niezłomna wola obrony naszych zdobyczy.*

Sztampowość i zakłamanie orędzi komunistycznych dygnitarzy z czasów PRL-u doczekały się parodii w audycji Krystyny Miłotworskiej, transmitowanej przez radio Wolna Europa w 1970 roku. Fragmenty orędzi zachwalające rozwój polskiej gospodarki przeplcone są dialogami, w których zadawano pytanie o dostępność różnych produktów w sklepach (węgiel, mięso, kiełbasa, gwoździe, cytryny, śledzie, części zamienne, papier toaletowy). Zawsze pada odpowiedź: *Nie ma!* lub *Jest tylko na kartki.*

W 1970 roku Edward Gierek pozytywnie zaskoczył widzów. Po pierwsze, wygłosił przemówienie jako nowy I sekretarz PZPR. Po drugie, odwołał się do uczuć patriotycznych obywateli zamiast podkreślać rzekome osiągnięcia ekonomiczne. W swych „Relacjach i wspomnieniach” J. Sobczak napisał:

Duże i pozytywne wrażenie wywołał Gierek swym orędziem noworocznym, z którym wystąpił w tv właśnie on, zamiast – jak było to w zwyczaju – przewodniczący Rady Państwa. Przemówienie zręczne, co najważniejsze bez cyfr, którymi zamęczał nas Gomułka, ciepłe, o rodzinach i utalentowanym narodzie polskim (Sobczak 2013, 149).

Należy podkreślić, że „Gierek często występował przed kamerami i dobrze przed nimi wypadł” (Kończak 2007, 133). Orędzie 1970 roku było już kolejnym wystąpieniem I sekretarza na małym ekranie – pierwsze przemówienie było transmitowane po objęciu przez niego funkcji I sekretarza 20 grudnia 1970 roku.

Orędzie noworoczne Edwarda Gierka pojawiło się w piątym odcinku serialu „Dyrektorzy” w reżyserii Zbigniewa Chmielewskiego jako symbol dobrej zmiany i nowego, lepszego porządku. W serialu orędzie oglądają zarówno pracownicy firmy Fabel, strajkujący w fabryce, jak i ich rodziny w domach. Jest to moment zapowiadający zmiany „na lepsze”. Po scenie z orędziem Gierka w roli głównej następuje pozytywne rozwiązanie konfliktu w fabryce i mianowanie będącego do tej pory PO dobrego i uczciwego Piotra Gajdę na dyrektora.

Orędzia z czasów PRL wykorzystane zostały również w 1999 roku w audycji okolicznościowej Agnieszki Walewicz „Powtórka z Sylwestra, czyli sztuka orędzia noworoczego w czasach PRL”. Fragmenty archiwalnych nagrań noworocznych przemówień do narodu wygłaszanych przez Bolesława Bierutą, Józefa Cyrankiewicza, Władysława Gomułkę, Edwarda Gierka i Wojciecha Jaruzelskiego zostały zmontowane w formie kolażu. Przywódcy podsumowują w nich lata swoich rządów oraz wyznaczają zadania dla obywateli na nadchodzący Nowy Rok.

Od 1990 roku orędzie noworoczne wygłasza już wybrany w demokratycznych wyborach prezydent, kolejno: Lech Wałęsa (5 orędzi w latach: 1990–1994), Aleksander Kwaśniewski (10 orędzi: 1995–2004), Lech Kaczyński (5 orędzi: 2005–2009), Bronisław Komorowski (5 orędzi: 2010–2014) i Andrzej Duda (do tej pory 3 orędzia: 2015–2017). Przemówienie głowy państwa transmitowane jest po głównym wydaniu „Wiadomości”.

W orędziach po 1989 roku polscy prezydenci najczęściej mówią o wolności i solidarności oraz regularnie wspominają Jana Pawła II. Do powracających tematów należą: drogi i autostrady, edukacja, bezrobocie, Polacy na emigracji, wydarzenia historyczne (bitwa pod Grunwaldem, Chrzczenie Polski, wydarzenia 1989 roku).

Jedną z najbardziej znanych parodii omawianego gatunku wypowiedzi politycznej po epoce przemian jest skecz „Orędzie noworoczne” Kabaretu Neo-Nówka z 2009 roku, w którym pijany prezydent próbuje nagrać przemówienie. Głowa państwa nieudolnie czyta tekst z kartki, a dodatkowo próby przerywane są przez rozmowy telefoniczne z członkami rządu.

5. Historia orędzia noworoczego w Niemczech

W Niemczech radiowe i telewizyjne orędzie noworoczne (Neujahrsansprache) ma bardzo długą tradycję. Jak zostało już wspomniane, w 1923 roku kanclerz Wilhelm Marx zwrócił się do swoich współobywateli w przemówieniu bożonarodzeniowym w radiu, zaś prezydent RFN, Theodor Heuss, pozdrowił współobywateli na ekranach telewizorów w 1952 roku.

Pierwsze orędzie noworoczne sensu stricto, czyli transmitowane w przeddzień Nowego Roku, zostało wygłoszone przez prezydenta RFN, Konrada Adenauera,

w 1964 roku. Do 1969 sylwestrowe przemówienie należało właśnie do prezydenta. Można powiedzieć, że rok 1970 był w historii gatunku orędzia noworocznego rokiem szczególnym. To właśnie wtedy ówczesny kanclerz Niemiec Willy Brandt zapoczątkował nową tradycję, przemawiając w sylwestrowy wieczór zamiast prezydenta; Leonid Breżniew wygłosił swoje pierwsze telewizyjne orędzie noworoczne; zaś w Polsce przemawiał I sekretarz Edward Gierek zamiast, jak było przyjęte, przewodniczącego Rady Państwa. Od 1970 roku na ekranach telewizyjnych w przeddzień Nowego Roku orędzie niezmiennie wygłasza kanclerz RFN (kolejno: Willy Brandt, Helmut Schmidt, Helmut Kohl, Gerhard Schröder i Angela Merkel).

W historii niemieckiego orędzia noworocznego w telewizji ARD doszło do słynnej pomyłki – w 1986 roku wyemitowane zostało przemówienie Helmuta Kohla z roku poprzedniego. Była to okazja do licznych komentarzy na temat braku różnic i rytualności przemówień noworocznych kanclerza, ponieważ widzowie mieli się zorientować, że zaszła pomyłka, dopiero gdy Helmut Kohl na koniec orędzia życzył im szczęśliwego nowego roku 1986 zamiast 1987 (Schmiese 2008). W artykułach prasowych poruszających temat historii orędzia noworocznego bardzo często wspomina się tę pomyłkę.

Do tematów, które nieustannie pojawiają się w niemieckich przemówieniach, należą: bezrobocie, praca charytatywna, sukces na polu gospodarczym, rola odwagi i wykorzystywania szans, zjednoczenie Niemiec.

Orędzia noworoczne Angeli Merkel często bywają przedmiotem parodii. W serwisie internetowym YouTube obejrzyć można liczne filmiki, w których fragmenty przemówienia zmontowane są w sposób całkowicie zmieniający wydźwięk wypowiedzi oraz skecze kabaretowe. Co ciekawe, czasami mężczyzna wciela się w rolę pani kanclerz, a to potęguje efekt komiczny. Przemówienie noworoczne jako Angela Merkel wygłosili na przykład artysta kabaretowy Mathias Tretter (w programie „Mitternachtsspitzen” wyemitowanym 15 grudnia 2012 w telewizji WDR) oraz popularny niemiecki komik Oliver Kalkofe (w programie „Kalkofes Mattscheibe rekalked” wyemitowanym przez telewizję TELE5 31 grudnia 2016).

6. Historia orędzia noworocznego w Rosji

W Rosji świętowanie Nowego Roku związane jest z rządami Piotra I. Car nie tylko wprowadził nowy kalendarz, lecz także składał życzenia noworoczne najważniejszym przedstawicielom arystokracji. Tradycję oficjalnych przemówień noworocznych w ZSRR zapoczątkował Michaił Kalinin, który po raz pierwszy na antenie radia złożył życzenia noworoczne zdobywcom Arktyki 31 grudnia 1935 roku. 31 grudnia 1941 i 1943 roku Kalinin zwrócił się przez radio do wszystkich obywateli (Варваркина 2001, 43–44), jednak tradycja ta początkowo się nie przyjęła.

W latach 1953–1956 życzenia noworoczne składał przewodniczący Prezydium Rady Najwyższej ZSRR Klimient Woroszyłow, natomiast w 1957–1969 pozdrowienie noworoczne miało charakter bezosobowy.

Tradycję telewizyjnego orędzia noworocznego przywódcy państwa rozpoczął Leonid Breżniew, który wygłosił przemówienie na małym ekranie trzykrotnie – 31 grudnia 1970, w 1973 i 1979 roku. Później zamiast lidera życzenia noworoczne składał sowieckim telewidzom popularny prezenter Igor Kiriłow (być może ze względu na słaby stan zdrowia liderów ZSRR). Zwyczaj orędzia noworocznego przywódcy państwa został wznowiony przez Michaiła Gorbaczowa w 1985 roku. Swoje ostatnie telewizyjne orędzie (1979) Breżniew rozpoczął słowami *Дорогие юные друзья поздравляю вас всех с новым годом*, co doczekało się bardzo popularnej parodii w postaci piosenki stworzonej przez rosyjskiego wideoblogera Enjoykin. Filmik obejrzały miliony widzów. Podobną piosenkę Enjoykin stworzył z materiału przemówień Michaiła Gorbaczowa i Borysa Jelcyna, jednak nie zdobyły one aż tak ogromnej popularności.

Co ciekawe, od 1986 do 1988 roku przez telewizję emitowane były dwa przemówienia – zarówno przywódcy rosyjskiego, Michaiła Gorbaczowa, jak i amerykańskiego prezydenta, Ronalda Regana, co symbolizowało koniec zimnej wojny.

W 1991 roku życzenia noworoczne obywatelom rosyjskim złożył satyryk Michaił Zadornow, co było odzwierciedleniem sytuacji panującej w państwie w trudnym okresie przemian. Od 31 grudnia 1992 roku orędzie wygłaszał już prezydent Federacji Rosyjskiej, kolejno: Borys Jelcyn do 31 grudnia 1999 roku, kiedy w przemówieniu poinformował obywateli o swojej rezygnacji; Władimir Putin od tegoż 1999 roku najpierw jako pełniący obowiązki prezydenta, a od 2000 do 2007 roku jako prezydent; Dmitrij Miedwiediew od 2008 do 2011 roku, zaś od 2012 roku ponownie Putin.

Należy podkreślić szczególną rolę Nowego Roku i orędzia w Rosji (Соадкевич 2016a, 169). Ogromna popularność orędzia noworocznego w tym kraju wpływa na dużą liczbę artykułów z nim związanych pojawiających się w prasie rosyjskiej i międzynarodowej. W ostatnich latach powstają również liczne publikacje naukowe analizujące przemówienia noworoczne przywódców rosyjskich (Варваркина 2001; Кондратенко 2007; Ослопова 2009; Паточка-Сигłowy 2011; Сладкевич 2016a; 2016b; Шейгал 2002).

Warto wspomnieć, że przemówienia noworoczne są często parodiowane ze względu na rytualność i skonwencjonalizowanie, a co za tym idzie rozpoznawalność formy. Na przykład w rosyjskim serialu „Stażyci” formuła orędzia noworocznego została wykorzystana jako symbol władzy państwowej w scenie, w której jeden ze stażystów, Gleb Romanienko, wyobraża sobie, że jest prezydentem.

7. Posumowanie

Orędzie noworoczne to rytualny i skonwencjonalizowany gatunek wypowiedzi politycznej z interesującą historią. O krystalizacji gatunku w RFN mówić można w latach 70. XX wieku, zaś w Polsce i Rosji nieco później – bo w latach 90., kiedy corocznie na małym ekranie przemawiali przewodcy wybrani w demokratycznych wyborach. Powtarzalność motywów, cykliczność i rytualność przemówień noworocznych czynią je tekstami precedensowymi, zakorzenionymi w kanonie przemówień politycznych. Ich wysoka rozpoznawalność implikuje powstawanie tekstów wtórnych, realizowanych głównie w kluczu komicznym, parodyjnym.

Bibliografia

- CZACHUR, W. (2016), Inscenizowanie bliskości w polskich i niemieckich orędziach noworocznych. Przyczynek do lingwistyki kulturowej i międzykulturowej. W: Górniewicz, J./Marczuk, B. /Piechnik, I. (red.), *Études sur le texte dédiées à Halina Grzmil-Tylutki*. Kraków, 73–96.
- NEUMANN, H. G. (2006), Konfidenz- und Faszinationskommunikation. Vertrauen generierende und Faszination stimulierende Situativstrategien der Bundeskanzler Helmut Kohl und Gerhard Schröder am Beispiel der Neujahrsansprachen, ZDF-Sommerinterviews und Bulletins 1994 bis 2002. Berlin.
- KOŃCZAK, J. (2007), *Ewolucja programowa polskiej telewizji państwowej*. Warszawa.
- NOIŃSKA, M. (2017), Rola elementów niewerbalnych w gatunku orędzia noworocznego na materiale wybranych przemówień rosyjskich, niemieckich i polskich przywódców. W: Śladkiewicz, Ż. /Klimkiewicz, A. (red.), *Mowa – człowiek – świat: perswazja językowa w różnych dyskursach*. Gdańsk, 215–226.
- NOIŃSKA, M. (2017), Wartości w orędziach noworocznych polskich, rosyjskich i niemieckich przywódców w latach 2012–2015. W: *Przegląd Wschodnioeuropejski*. VIII/2, 397–406.
- PATOCKA-SIGŁOWY, U. (2011), Orędzie prezydenckie jako gatunek wypowiedzi politycznej. W: Filipczak-Białkowska, A. (red.), *Dyskursy komunikacji medialnej*. Łódź, 93–100.
- SCHIEGL, G. (2010), Same procedure as every year. Macht der Langeweile. W: *Süddeutsche Zeitung* 17.05. W: <http://www.sueddeutsche.de/politik/same-procedure-as-every-year-macht-der-langeweile-1.786029> [dostęp 10.06.2017].
- SCHMIESE, W. (2008), Neujahrsansprachen „Liebe Mitbürgerinnen und Mitbürger...”. W: *Frankfurter Allgemeine* 30.12. W: http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/neujahrsansprachen-liebe-mitbuerguerinnen-und-mitbuergere-1739552-p2.html?printPagedArticle=true#pageIndex_2 [dostęp 15.06.2017].
- SIBORA, J. (2016), Głowa Państwa przyjmuje... – audyencje noworoczne w II RP. W: <http://sibora.pl/glowa-panstwa-pryjmuje-audyencje-noworoczne-w-ii-rp/> [dostęp 20.09.2017].
- SOBCZAK, J. (2013), Pierwszy miesiąc dekady Gierka: znów złudzenia nadziei? Z kart dziennika (20 grudnia 1970 – 21 stycznia 1971). W: *Echa Przeszłości*. 14, 139–170.
- ВАРАВКИНА, В. Ю. (2001), Новогоднее обращение главы государства: жанровая специфика и лингвокогнитивное моделирование образа адресата. Омск.
- КОНДРАТЕНКО, Н. В. (2007), Новогоднее обращение как ритуальный жанр политического дискурса: макроструктурные компоненты и средства их выражения. W: <http://www.dialog-21.ru/digests/dialog2007/materials/html/45.htm> [dostęp 15.01.2017].
- ОСЛОПОВА, В. Ю. (2009), Новогоднее обращение главы государства к народу как жанр политического дискурса. W: *Вестник Томского государственного университета*. 329, 19–22.

Сладкевич, Ж. Р. (2016a), Организация семиотического пространства новогоднего поздравления президента (на материале новогодних обращений президентов России, Беларуси и Польши за 2000-2015 гг.). W: Политическая наука. 3, 168–194.

Сладкевич, Ж. Р. (2016b), Сфера своих и чужих в жанре новогоднего поздравления президентов России, Беларуси и Польши. W: Acta Slavica Estonica. VIII, 187–199.